

SWARTZ, OLOF

**Åminnelse-tal öfver... Petr. J. Bergius,
historiae naturalis & pharmaciae
professor i Stockholm, hållit inför Kongl.
vetenskapsacademien : [1800]**

Stockholm
1822

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> eller boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Ex. B.

Biogr.

Sw.

(22.)

o

1760-1829

ÅMINNELSE-TAL

ÖFVER

KONGL. VETENSKAPS-ACADEMIENS
FRAMLIDNE LEDAMOT,
HERR DOCTOR

PETR. J. BERGIUS,

HISTORIÆ NATURALIS & PHARMACIÆ
PROFESSOR I STOCKHOLM,

HÅLLIT INFÖR

KONGL. VETENSKAPS-ACADEMIEN,

AF

OLOF SWARTZ.

d.

1800.

STOCKHOLM,

Tryckt hos J. P. LINDHNS ENKA, 1822.

ALPHABETICAL

OF THE

PETER J. BELL

PHARMACEUTICAL

AND

OLD SWAZI

1800

h

T
A
m
n
P
d
M
a
sh
g
f
o
a
d

f
E
E
s
h
l
s
o
i
s

M. H.

Tio år äro redan förlidne sedan denne K. Academie måste erfara förlusten af den Ledamot, hvars minne jag på Eder befallning M. H. nu ärnar teckna, minnet af Historiæ Naturalis Professoren och Assessoren i K. Collegio Medico Doctor J. P. BERGIUS. J hafven haft skäl M. H. att redan för detta fordra fullgörandet af en skyldighet som äfven erkänsla och vänskap af mig kräfva. Jag skulle också utan flere gällande orsaker känna icke liten förebråelse för dröjsmålet; dock när detta hugkomstens offer hembäres en så utmärkt förtjenst som den aflidnes, må jag väl icke sägas för sent, på detta högtidliga sätt, tolka Eder saknad.

Professor BERGIUS, yngst ibland sina syskon, föddes år 1730 d. 6 Jul. i Småland på Säteriet Ericstad i Hvittaryds Socken. Hans Fader BENGT BERGIUS hade redan flera år med mycket loford skipat Lagen såsom Häradshöfdinge öfver Östbo, Westbo och Sunnerbo Härader, men öfverlefde den siste sonens ankomst till verlden knappt sex veckor. Dess maka, Fru SARA DRYSELIUS, dotter af den lärde Prosten ERLAND DRYSELIUS i Jönköping, förlorade således sitt förnämsta stöd, en förlust så mycket smärtsammare som

hon såg sig omgifven af sju barn, ännu i deras späda ålder. Qvarboende på den egen- dom som hennes man redan någon tid arren- derat, försörgde hon sin talrika barnflock ge- nom den goda hushållning för hvilken hon var allmänt känd. Sällsynt förståndig och fromsint, sökte hon tidigt att inpräglade ära och dygdige grundsatser hos sina barn. Men olyckligtvis njöto de icke länge denne förmån. — Hon borttrycktes äfven från lifvet då vår BERGIUS ännu icke upphunnit sitt sjunde år. En värlös skara af barn, i ett föga bemedlat hus, var nu nästan endast lemnad åt Försynen. Den äld- ste, blott 15 år, i samråd med den närmaste i ålder, BENGT BERGIUS, hvars berömliga lefnad J. M. H. redan kätten, hade nu den gemen- samma tillsynen om sine syskon. Flyttade, efter modrens frånfälle, på ett arfvingarne tillhörigt litet Bondehemman uppehöll de sig der till- sammans det följande året, under styrelsen af den äldste brodern. Men som detta in- skränkta ställe icke gynnade barnens uppfo- stran skingrade deras anhörige boet och vår BERGIUS sattes hos Comministern OSÆLIUS i Dö- rarp, alltid hogkommen med mycken aktning, och som först lade grunden till gossens studier. Efter förloppet af ett år eller 1740, emottog Kyrkoherden AHLANDER denna vård, men blott för att snart lemna den. Den hederlige AHLAN- DER dör, och vår BERGIUS, som tidigt måste röna nya förluster, skulle nu hafva saknat skydd och omvårdnad, om ej, lyckligt för honom, han återvunnit båda hos AHLANDERS efterträda- re i äktenskap och embete, Magister BERGWALD. Med känslfull tacksamhet påminste sig ofta vår BERGIUS den ömhet, med hvilken denne Prest- man och hans maka omfattade honom, liksom

deras egne barn. Jemnlit med dem njöt han undervisning hemma till dess de tillsammans sändes till Wisingsö skola; der han i Rectors-Classen intogs, och hvarifrån han sedan flyttades till Gymnasium. Han förblef dock ej längre der än till 1746, då han efter sin Broders BENGTS tillstyrkan afreste till Lunds högskola. Här var svågern framlidne Hof-Rätts-Rådet i Götha Hof-Rätt, ERLAND JUNBECK, den tiden Academiens Secreterare, och den hos hvilken vår BERGIUS, emot skälig afgift, fann sine behof uppfyllde. Uti sin hulda Broder BENGTT träffade han, ännu ung och blyg, en trogen rådgifvare, hvilken tillika med svågern, som derjemte var förmyndare, efter en gränllaga öfverläggning bestämde det yrke vår BERGIUS borde fullfölja, hälst, som han sjelf erkände, att han icke förstod för sin del, hvad han i synnerhet skulle välja. Behäftad med det naturliga felet, särdeles i de unga åren, att mycket stamma, ansågs han mindre skicklig till de värf som af de andelige och lagkunnige utföras. Man trodde att Läkarvetenskapen vore ett lyckligare val, och vår BERGIUS nöjd dermed, inträdde genast på Medicinens vida fält, och Professoren EBERH. ROSÉNS (sedermera K. Lif-Medici och Ridd. ROSENBLADS) föreläsning öfver BOERHAAVES Aphorismer, blef den första som vår BERGIUS vid Academien afhörde. Han gjorde nu denne vetenskap till sitt hufvudyrke; men som i Lund då saknades nödige hjelpredor att vinna insigt i Anatomien och Natural-historien, kunskafer lika oundärliga för honom att inhämta, färdades han i följe af sin Broders råd till Upsala, sedan han förut undergått den Theologiska examen. Våren år 1749 ankom han till den

orten, som vidtfrågad af en LINNÆI och ROSÉNS namn ansågs för svenska musernas hög-säte. Här inskrefs han i den nationen som uti Archiater LINNÆUS ägde både landsman och Inspector. Det var då nästan det mäst lysande tidehvarfvat för Natural-historien i vårt fäder-nesland. Att allmänt beflita sig om denne ve-tenskap, att äfven göra framsteg deruti, hörde liksom till tiden. BERGIUS blef snart deraf in-tagen, och hans hog gynnades ännu mera ge-nom den benägenhet han jemte de öfrige lands-männen åtnjöt, att lika fritt få afhöra LINNÆI enskilda föreläsningar som de offentliga. Innan kort blef han en värdig medtäflare af en DAN. SOLANDER, och en PET. LÖFLING, bägge hans utvalda vänner, bägge lika oförgätlige i denne vetenskapens häfder. Snart gjorde han i Bota-niken så utmärkta framsteg, att hans store Lä-rare ansåg honom värdig att genast året efter ankomsten till Upsala, 1750, försvara det för-sta lärdomsprofvat, *Semina Muscorum*, hvaruti han hade en betydligare del än många andre uti de afhandlingar som uti LINNÆI arbeten *) äro införde. Det är sant, mycket skulle icke tåla det ljus som en HEDVIG sedermera utspridt, dock vittnar allt om flit och beläsenhet. Natu-ral-historien ägde hans hela tycke; likväl åsi-dosattes icke att med ifver samla andre kun-skaper, nödvändige för en Æsculapii Son. För-sedd af Naturen med god fattningsgäfva, förlo-rade han intet af så berömde Lärares undervis-ningar som en ROSÉN, en KLINGENSTJERNA och en WALLERIUS, hvilket bidrog att snart full-borda loppet af hans Academiska studier.

*) Amoenit. Acad.

Under detta fick han äfven tillfälle att göra sig förmånligt känd utom Lärosätets råmärken. Riks-Rådet Grefve C. G. TESSIN, vetenskapernes och konsternes utmärkte välgörare i vårt kalla fädernesland, hade såsom kunskapsfull samlare af naturens sällsamheter anlitat Archiater LINNÆUS, att ibland sine lärjungar utvälja en, som jemte skicklighet ägde hog att göra en resa till Gottland, för att rikta Grefvens Cabinet med en samling af denna Öns petrificater och coraller. BERGIUS utnämndes till detta värf som han utförde med flit och noggranhet. Efter att hafva under den förlidne sommaren år 1752, besökt hela Ön, vänskapsfullt åtföljd af en J. BACHERUS, sedermera Borgmästare i Wisby, återkom han om hösten rikt lastad med de ämnen som i synnerhet varit föremålet af hans resa. Sine anmärkningar och anteckningar öfverlemnade han med nöje till sin mästare, hvilken vi äfven finna hafva använt dem i sednare utgifne skrifter. Snart väcktes ett nytt förslag för honom att anträda en aflägsnare resa; det var till Ostindien på H. M. Drottning LOVISA ULRICAS bekostnad. Men detta vann icke sin fullbordan.

Ändtligen efter undergångne förhör och sedan han utgifvit sitt sednare och väl utarbetade lärdomsprof de Variolis curandis, erhöll han lönen för sin hittills hafde möda, då han 1754 utnämndes till Doctor i Läkarekonsten.

Upsala fästade honom nu icke längre, utan hufvudstaden blef den orten, der han snart i 40 år skulle skörda heder och välmåga, frukter af hans lynnes ädelhet och hans outtrötliga flit. Dubbelt angenämare blefvo hans nya göromål, då han vann den önskade förmån att

nu få förena sig med sin älskade Broder BENGT, hvars umgänge han i fem år saknat. Bägges tillgångar voro väl ännu då mindre fördelaktige, men tiden, omtanken och lyckan hulpo denna brist. Boende tillsammans, uppoffrade de sine dagar för det allmänna, den ene att genom fornhäfdernes granskande upplysa; den andre att såsom Läkare gagna sine medborgare med sin människokärlek.

Knappt hade Doctor BERGIUS börjat att vårda sitt viktiga kall, förrän han ådrog sig K. Collegii Medici uppmärksamhet. Redan inom första året blef han anmodad att till det allmännas tjenst uppsätta sine *försök till de uti riket gångbara sjukdomars utrönande*; och fortfor under flere af de följande åren med lika gagnande upplysningar, till dess ännu trägnare värf inskränkte hans lediga stunder. Denna K. Academiens handlingar vittna också tidigt om hans nitfulla bemödande för den lidande mensklighetens bästa. Fyra särskildte rön hade redan med enhälligt bifall blifvit emottagne, då han 1758 kallades till Ledamot. Det var den 20 Aug. detta år, då han med ett tal, *om Stockholm för 200 år sedan och Stockholm nu för tiden, i anseende till handel och vetenskaper, särdeles den medicinska*, intog det rum, hvilket han värdigt uppfyllt inom detta åt vetenskaperna helgade samfund.

Riksens Ständer hade vid 1756 års Riksmöte uti underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:ts afgörande öfverlemnadt sitt betänkande och tillstyrkan angående Medicinal-Verkets förbättring, i hvilket afseende inrättandet af en profession uti Natural-historien och Pharmacien i Stockholm äfven ansågs oumbärligt. Det var i följe

här af, som Doctor BERGIUS, "i anseende till dess
 "mogna och grundliga insigt uti de till en så-
 "dan sysslas bestridande nödiga vetenskaper,
 "samt i öfrigt städse ådagalagde prof af nit och
 "ett redligt förhållande", erhöll nådig fullmagt *).
 K. Collegium Medicum föreslog den ordning
 som borde följas och denna blef af Konungen
 stadfäst. I Februari månad 1762 började han
 således sine offentlige föreläsningar, hvilka af
 hon om årligen oafbrutit fortsattes i samma ter-
 miner som för Rikets Academier äro stadgade.

Under den år 1766 slutne Riksdag hade
 S tänderne, sorgfällige om landets fördelar, äfven
 hos Konungen föreställt "huru till befrämjande
 "af Läkarekonstens förkofran uti riket, angelä-
 "get vore att vid öfverläggningarne uti Collegio
 "Medico, uti alla der förekommande mål icke
 "måtte saknas de kunskaper och upplysningar
 "som till en rätt vård öfver Medicinal-verket
 "äro nödige. Och på det att alltid någon Le-
 "damot måtte finnas, känd för skicklighet och
 "förfarenhet uti Natural-historien och Pharma-
 "cien, borde Professoren i desse vetenskaper i
 "Stockholm ständigt blifva en af Collegii med-
 "lemmar". Professor BERGIUS icke mindre be-
 kant för sin lärdom, än för sin nitiska åhå-
 ga att gagna fäderneslandet, var då sjelfskrifven
 till den föreslagne Assessors-beställningen, hvarå
 fullmagt för honom äfven tecknades **), och
 hvilket embete, samfällt med det förra, han
 till slutet af sina dagar berömligt bestridde.

Detta är utkastet, M. H., till Professoren
 BERGI lefnadslopp. Betraktom honom nu när-

* Af d. 22 Dec. 1761.

** Af d. 18 Nov. 1766.

mare på denna bana, i egenskap af Lärd, af Läkare, af Embetsman och Medborgare, af Broder och af enskildt man.

Den tiden då ännu högskolan hyste honom, hade han redan gifvit öfvertygande prof af grundlige kunskaper. Jag har förut ordat om hans bägge första lärdoms-försök. Sedan han utvalt hufvudstaden till sitt beständiga hemvist, skyndade intet år förbi, då hans penna icke hade offrat åt de vetenskaper som äro så nära förenade, Medicinen och Natural-historien. Det tal, hvarmed han inträdde i denna K. Academi, förvånar nästan vid åtankan af den till dess uppställande nödiga granskning och beläsenhet; och tvenne gånger, sedan han med heder fört ordet uti Edra sammankomster, lemnade han det med lika bevis om sine gagnande insigter *), icke mindre förut erkände, då honom tilldömdes det, för svaret på den uppgifne frågan om *Gikt*, utfäste belöning **).

Botaniken hade tidigt och med så mycket skäl vunnit hans tycke. Det var åt denna sköna del af naturkunnigheten, som han skänkte de fleste af sine lediga stunder, under sednare hälften af sin lefnad. Njutande deruti ett nöje som muntrade honom, har han genom sine forskningar lemnat vetenskapens idkare, utom talrike enskildte afhandlingar, tvenne betydliga arbeten. Det förra, hans *Plantæ Capenses*, föranledt af den kostbara gåfva som fordom Directeuren vid Ostindiska Compagniet MICHAEL

*) Det förra om *Kalla bad* hållet den 2 Nov. 1763 och det sednare om *Frukt-trädgårdar*, hållit den 9 Febr. 1780.

***) Infördt i K. V. A. Handl, för år 1762 p. 1.

GRUBB förärade honom, till hvars ägande hans kände kunskaper kunde sägas hafva anspråk. De utarbetade beskrifningar, som detta verk innehåller, bära nogsamtt vittne om en ovanlig grannlagenhet, prisad af dem, som en lycklig händelse och kärlek för saken lockat att i Africas södra trakter göra närmare bekantskap med dess Flora. Fjorton nya växtslägter och mer än än 130 arter som i LINNÉiska systemet ännu saknades, äfven som en stor mängd redan upptagne, blefvo fullkomligt utredde och beskrifne.

Det sednare större arbetet eller en Materia Medica utur växtriket, har kostat författaren mer än vanlig möda, så väl för de efter Botanikens regler uppsatte beskrifningar, hvilka i noggrannhet knappt äga sin like, som för de analytiska försök, som vid hvarje art särskildt äro anställda. Många arbeten buro lika namn med detta *), men ett ämnenas vetenskapliga utmärkande felades ännu, och denne brist borde uppfyllas af den store LINNÆI lärjunge. Om han blott sett en gryning af den dagen som en SCHÉELES och LAVOISIERS läror sedermera utbreddt, tvifvelsutän hade också de kemiske rönen vunnit en lika fullkomlighet. Dock, vi högakte icke desto mindre författarens outtröttliga flit, hvilken utländske sakkunnige billigt erkänna. Det vore för vidlyftigt att nu upprepa de många uppgifter, särdeles de Botaniske, hvarmed han riktat utrikes lärde samhällens skrifter; det gör tillfyllest att säga, det desse samhällen skyndat att uppföra honom på de hedrande listorne af frånvarande Ledamöter,

*) T. e. LEMERYS, LEWIS, HILLS, CHOMELLS, GAUBII, SGHULTZII, CRANTZ'S och utom flere andra sjelfva LINNÆI.

icke mindre, att igenom föreningen med den berömde mannen göra samfundet mera lysande, än att sjelfve visa honom deras aktning. Han var således Ledamot af den Kejslerliga Tyska Academien (Nat. Curiosor.), der honom tillades det smickrande tillnamnet *PLINIUS 3:tius*; af den Kejslerliga Petersburgiska, af Royal Society i London, af Societeterne i Göttingen, Zelle, Haarlem, Bern, Trondhem, Rotterdam, Zeland, Montpellier, Berlin (Nat. Gesellsch.) och Philadelphia; att icke nämna dem, som inom riket finnas.

Han brevvecklade med tidens förnämste män, hvilka i synnerhet gynnade lika yrken med honom; vi påminne oss en *SCHREBER*, *JUSSIEU*, *SANDIFORT*, *LAXMAN*, *PALLAS*, *KÖLPIN*, *DRYANDER*, *L'HERITIER*, *MURRAY* och många flere.

För att kunna följa vetenskapens framsteg på spåren, sparade han intet för ägandet af en stor och kostbar samling af botaniska böcker, hvilket på lika sätt som hans öfrige samlingar af växter ifrån alla delar af verlden, till ett antal af mer än 9000 särskildte slag *), mästadelen vänskapens och högaktningens offer, ger honom företräde ibland dem som innehafva dylika skatter.

*) Tid efter annan meddelta af *LINNEUS*, *SOLANDER*, *LOEFLING*, *GRUBE*, *WÄNNMAN*, *DICK*, *ERHART*, *CAP DE VILA*, *LAXMAN*, *PALLAS*, *WRANGEL*, *GOUAN*, *THOUIN*, *HASSELQVIST*, *ROTHMAN*, *WENNSTRÖM*, *HOLSTÉN*, *LUNDMARK*, *AFZELIUS*, *SANDIFORT*, *EKEBERG*, *ALNOER*, *FAHLBERG*, *THUNBERG*, *SWARTZ*, *BLADH*, *ROLANDER*, *SPARRMAN &c.*

Desse ordentligen upplimmade och namnade, med gifwarens namn tacksamt utmärkte och inom sine slägten sammanförde, finnas efter *LINNÉI* systematiska ordning i 4 skåp på Bergielund förvarade, och hafva årligen vunnit ny tillökning.

LINNÆUS kände värdet af sin Lärjunge, och ville sjelf äga hedern att hafva inskrifvit hans namn i Floras tempel. Han uppnämde ett nytt örtslägte efter honom *); en ära som icke borde missunnas, då det var en slags belöning åt förtjensten.

Läkarekonsten var Professor BERGH hufvudyrke. Han viste huru vidtomfattande den sam-

*) BERGIA mantiss. alt. pl. p. 152, 241.

Genom ett sällsamt misstag har den blifvit i mantiss, kallad *Bergia Capensis*, ehuru den ingalunda finnes i Africa, utan på kusten af Coromandel, hvarföre den äfven i *van Rheedes Hort.* Mal. v. 9 t. 78 förekommer under namn af *Gola-tsira*, och nu nyligen i *Roxburghs Plants of the coast of Coromandel* v. 2. p. 22. t. 142. kallad: *Bergia aquatica*; emedan den växer på våta ställen eller flyter på sött vatten. Den äger följande utseende på Botaniska språket förklarad:

Planta herbacea annua, spongiosa.

Radices fibrosæ, albidæ, simplices.

Caulis repens, teres, articulatus, crassiusculus, succulentus, glaber, venis diaphanis paralellis striatus, subdivisus ramulis assurgentibus.

Folia opposita, ad articulos sessilia, lanceolata, serrata, glabra, nitida, sesquipollicaria.

Flores axillares, numerosi, parvi subverticillati; pedunculis unifloris, brevissimis.

Cal. 5 partitus; laciniis lanceolatis patentibus persistentibus viridibus.

Petala 5 lanceolata, patentia, calyce majora, albidohyalina, marcescentia.

Filamenta 10, patentia, setacea Antheræ subrotundæ, flavidæ.

Germen subrotundum, viride, superum Styli 5 brevissimi, approximati. Stigmate simplicia, persistentia.

Valvulis ovatis planis, secundum sulcos dehiscentibus persistentibus, patentissimis.

Capsula subglobosa, rubicunda, 5 torulosa, 5 loc. 5 valvis.

Semina numerosa, parva, albicantia, receptaculo centrali cylindrico adnata.

ma är, hvilken irrgång sjukdomarnes förhållande ofta kan sägas vara. Utan att låna mycken tid åt granskandet af nya fintliga systemer, icke sällan inbillningens förförande drömmar, uppoffrade han den vid sjuksängen, vann snart ett välförtjent förtroende och behöll det. Hans försök att småningom fångsla lyckan voro således icke fruktlöse. Men hans bemödanden stadnade intet inom den kretsen, der egennyttan oftast är förnämsta driffjädern. Det sträckte sig äfven till uslingens låga hydda, derifrån ryktet sällan tränger, der allt tiger, ja ända till smärtan der eländets och dödens offer föreställa en så förfärlig och rörande målning. Det är der ädelmodet, det välgörande medlidandet kan yttra sig utan afsigter, utan vittnen. Detta vitsord tillkommer Professor BERGIUS. Han kände huru angenäm den tillfredsställelsen var att återföra lugnet i den olyckliges sköte. Med kunskapen förenade han ett vänligt uppförande ett intagande språk och en ädel ståndaktighet, öfvertygad så väl att Läkaren kan minst undgå de sjukas genomträngande blickar, som om det lyckliga inflytande desse egenskaper kunna äga. Längre skola de som förtrodde sig åt honom bevara minnet af hans ömhet.

Som *Embetsman* sökte han att fullgöra sina pligter på ett sätt som berättigar honom till de billigaste loford. Med utmärkt flit handledes ungdomen uti de kunskaper som det i synnerhet tillhörde honom att meddela. Hans föreläsningar öppnade nya och i hufvudstaden förut okända tillgångar, icke endast för dem som framdeles skulle vårda likars lif, utan för andre lärgirige, som deraf njöto både nytta och nöje. Vi kunna icke förgäta hans prisvärda

ifrande för rätta handhafvandet af apotheken, dessa lifvets och dödens rustkamrar, och för deras nödvändiga undervisning, som dem förestå: visserligen af högsta vigt, när sjuklingens lif och Läkarens heder kunna vara i fråga. Han yrkade på Medicinal-Trägårdars anläggande, på det att utrikes handeln ej onödigt måtte belastas med sådant som klimatet förmår frambringa; och det länder honom till icke ringa beröm, att hafva verksamt befrämjat koppypningen på en tid, då öfvertygelsen ännu var vacklande om nyttan af detta lyckliga påfund.

K. Collegium Medicum hade redan länge begagnat hans bemödande som Läkare, då han intog sitt rum ibland dess Ledamöter, icke för att vinna en högre aktning af dem än han före detta ägde, utan att gemensamt arbeta på verkets förkofran, dess kraftigare åtgärd i landsorterna, utgifvandet af en förbättrad handbok för Apotheken, sedan man mer än ett halft århundrade nästan endast rådfört utländske folianter; med ett ord, han uraktlät intet som kunde bidraga till konstens framsteg och förädling.

Hans medborglighet var icke mindre ren än hans nit uti sitt embete. Noggrann i uppfyllandet af sine skyldigheter, älskade han lika upprigtigt ordning och en lagbunden frihet, som sin öfverhet och fädernesland. Varm för dettas välstånd, deltog han i en stor manufactur-inrättning *), utgången hvaraf fastän olycklig och förenad med en betydande förlust, bevisar ändå hans patriotiska vilja. Ömmande för behofvets barn, meddelte han grundliga

*) Mariebergiska Porcellains fabriquen.

råd till deras bärgning vid tillfällen af dyr tid och felande föda *). Ja, han sträckte äfven sin omtanke till husdjurens underhåll och trefnad genom uppgifter, som dels af honom sjelf, dels på Konungens befallning af Vetenskaps-Academien blifvit allmänne gjorde **).

Men utom hvad han offentligen yttrade i viktiga delar af den allmänna hushållningen, besannade han också det man fordom hade sagt "att bruket af jorden och kändedomen af dess "alster är ett värdigt föremål för Läkaren ***). Horticulturen fästade således under den mogna åldern hans uppmärksamhet. Utom många försök med jordfruktens och ätliga växters plantering, äfven som bruket af dem, var han nästan den förste i Sverige, som uppdrog den Tartariska Rhabarbarbarn †), för att genom dess användande på Apotheken kunna minska införseln af den utländska; ett förslag som tvifvelsutän kunde lyckas, om skötseln deraf blefve allmännare. Älskare af svenska klimatets afkastningar, sökte han genom förädling af inhemska frukter, såsom vinbärs och krusbärs-slagen, tillreda viner, hvilka efter en viss upphunnen ålder, vunnit kännares bifall. Äfven genom ett eget beredande af inländske Tobaksblader, bevisade han möjligheten af att ge dem mycken likhet med de virginiske. Fruktträdsplantering och förädlande utgjorde icke sällan hans tidsfördrif, hvilket till den grad ägde hans tycke, att det Tal, som han vid slutet af sitt

*) Se efteråt bifogade förteckning på Prof. BERGII arbeten: N:o 8 och 44.

***) Samma förteckning N:o 32 och 57.

****) *Rei rusticæ cognitio medicorum propria.* CORNARIUS.

†) *Rheum palmatum* L.

den sista gången förde præsidium inför Kongl. Akademien höll, var till det mästa en följd af hans egenhändiga rön. Ändtligen öfvertygad om landets behof i denna betydliga del af jordbruket, synes han hafva velat, att det gagnande, hvilket han åsyftat, skulle till allmän båtнад öfverlefva honom.

Med samtycke af sin då ännu lefvande Broder, Banco-Commissarien BERGIUS, uppsatte han en Testamentarisk författning som K. Akademien före Professorens fränfalle förseglad emottog. K. Akademien, för att betyga sin aktning för desse förtjente Bröder, befallte genast att en minnespenning skulle öfver dem gemensamt präglas, och som äfven för efterkommanderne skall prisa deras frikostighet *). Stiftaren upphörde att lefva, men lemnade ett otvifvelagtigt vedermäle af sin ädelmodiga böjelse för vetenskaperna, af sin nitälskan för fädernesbygdens välgång. Denne K. Academie blef hans förnämsta arfvinge, med förord som hans stiftelse utstakar.

Till det allmännas nytta blefvo hans egendommar i hufvudstaden **) upplätne såsom en K. Vetenskaps-Academiens tillhörighet för evärdeliga tider, hvaraf jorden skall framgent till allt sådant användas som till trädgårds-skötseln hör; de planteringar underhållas som förut

*) Den föreställer på ena sidan bägge brödernes bilder med omskrift: B. BERGIUS fisci o. r. commiss. P. J. BERGIUS M. D. Prof. Histor. Natur. och på andra sidan: Erudito Fratrum Pari sociis suis munificis Acad. R. Scient. Stockholm.

**) N:o 110, 111, vid Carlbergs alléen belägne, utgörande tillsammans med gårdplatser, bergland och brukbar jord: 13 tunnland, 26 $\frac{3}{4}$ kappland.

äro anlagde; trädskolor anläggas af vilda och till förädlande duglige stammar; jordfrukter och grönsaker i stort drifvas och skötas; och som hufvudafsigten är landets bästa, bör denna gåfva alltid utgöra en trädgårdsskola sam bär stiftarens namn, der lärningar kunna antagas och tilläras, för att öfver riket sedan kringspridas, så att stället "må *i framtiden* blifva en gagnande skola för horticulturen." Till styrelse af denna inrättning skulle K. Academien utvälja en man under dess öfverinseende, i egenskap af Professor, som gjordt Naturalhistorien till sitt yrke, och som ägde dess förtroende. Utom ansvaret för inrättningens drift, borde han hålla offentliga föreläsningar den vackrare årstiden, och deremellan till natural-historiens och särdeles örtvetenskapens årliga förkofran bidra. För detta ändamål ärhöll äfven K. Academien ägande rätt till det sköna Bibliothek som snart till antalet af 4000 Volumer vid Trädgårdsskolan befinnes, och bör der alltid förblifva, äfven som samlingar af örter och andre naturens alster *). Att så mycket säkrare befordra inrättningens framgång, tillades ett capital, hvaraf räntan måtte efter behof användas **).

Med huru stor tillfredsställelse ville icke jag, som J. M. H. jemte tilldelandet af förmånerne,

*) Desse äro ofvanföre omtalte. Dessutom förvaras också på stället en original Insect-samling, fordom tillhörig författaren af det berömda verket öfver Fjärillarne: Commiss. CLERK.

***) 5555 R. dr 26 s. 8 r. hvaraf likväl räntan till en betydlig del, enligt stiftarens förordnande, för det närvarande, icke kommer inrättningen till godo.

nerne, behagat ålägga ansvaret för värden af denne inrättning — huru glad ville icke jag nu flåta den medborgerliga kransen omkring den aflidnes urna, genom förtäljandet af de framsteg som inrättningen redan kunde hafva vunnit. Jag saknar dock ännu detta önskade tillfälle. Det är icke Eder skuld M. H. Jag vågar säga, icke heller min. Det allmänna fattar ofta sednare förtroende för en sak, än den kunde det förtjena. Någre hinder torde äfven härröra från sjelfva förordnandet af stiftaren. Mätte framtiden mera gynna ett så gagnande syftsmål! Må likväl den lilla fördel som vetenskapen kanske vunnit genom mitt bemödande, understödt af Eder bevägenhet M. H., och den ypperliga lägenhet som blifvit mig förunnad, tillåta mig hysa den smickrande föreställning, att stiftarens afsigt ej varit alldeles förlorad.

Kastom nu våra blickar på honom slutligen inom en mindre vidsträckt krets. Vi skole alltid finna den samme älskansvärde mannen.

När Professor BERGIUS fordom från musernes fristad anlände till Stockholm, fann han redan här sin älskade Broder B. BERGIUS, för hvilken han alltid hade hyst en med stor högaktning förenad kärlek, som denne betalade med goda råd, gifne af ett lika varmt hjerta, och utan att åsyfta sitt företräde i åren. Hvilken inbördes förnöjelse att i hvarandras sällskap söka och finna det lugn som båda värderade. De beslöto att icke mera åtskiljas. De voro olika i ålder, men en ORESTES och PYLADES i tänkesätt. Den äldre Brodren rönste snart den hulda vård som hans klena hälsa fordrade.

Naturen hade gifvit honom kraft att tänka, och full af denna ädla äregirigheten, att önska sig blifva ägare af mer än vanliga kunskaper och att med dem kunna tjena fäderneslandet, gjorde att han stormodigt föraktade alla mödor och forskningsbesvär; men desse skänkte honom krämpor, och minskade icke hans behof. En vördnadsvärd Ledamot har längesedan för Eder M. H. omtalat den välgörande hand som den yngre Brodern räckte, det ädelmod han visade, och den eftersyn han bör blifva i alla tider *). Under den förtroligaste sammanlefnad framflöto hela 28 åren, Hvar och en skötte sitt kall, men både hade gemensamt deras samfälte fördelar till ögonmärke. Bägge hyste för Vetenskaperne lika ifver, som än mera lifvades genom det bistånd de af hvarannan äskade och erhö. llo.

Nöjd med detta lefnadssätt, tänkte icke Professor BERGIUS på, åtminstone fullkomnade icke, någon ömmare förening. Han trodde sig lyckligast med den vännen han ägde; och då han icke såg honom mera, kunde hans saknad icke utplånas **).

Professor BERGIUS ägde ett manligt och vackert utseende. Hans ansigte bar stämpeln af hans själ. Godhet och upprigtighet voro hufvud- dragen. Hans kärlek och nit för vetenskaperne hade rättvist tillägnat honom ett utmärkt rum ibland deras idkare, men han tillstod med SOCRATES, att han viste litet, med HIPPOCRATES

*) Herr Canc. R. och Ridd. SCHÖNBERG i Åminnelse-
Talet öfver Banco-Commiss. B. BERGIUS hållet för K.
V. A. d. 23 Nov. 1785.

***) Prof. BERGIUS öfverlefde sin Broder sju år.

erkände han sina fel. Eftergifven, dock utan flathet, undvek han sorgfälligt alla tvistigheter och trätor, för blotta namnet af hvilka han hyste en liflig afsky. Allvarsam, men icke sträf, tillvann han sig lätt vänners förtroende, tillgifvenhet af dem som berodde af honom och välförtjent aktning af alla som kände honom.

M. H. jag tror att denna teckning är efter naturen.

Med en mindre stark kropps-författning hade han likväl sällan varit sjuk, aldrig förgåtande oraclets svar ifrån Cos, att måttligheten förlänger lifvet. Några gånger ansatt af krämpor från felagtighet i lefren, segrade han likväl öfver dem. Omsider i de sista åren mycket tillgifven landbrukets yrken, ådrog han sig genom förkylning en gallfeber, som oaktadt all använd möda icke kunde öfvervinnas, utan, efter förloppet af få dagar, påskyndade den upplösning som timade den 10 Julii 1790, då han nyligen ingått i sitt sextionde år.

På sin sotsäng sökte han bistånd af religionen, den han alltid vördat. Full af hopp om ett bättre lif, öfverlemnade han sig villigt åt det annalkande ödet, och kastade ögat utan fruktan öfver tidens gräns. Tålig visade han hvarken stolthet eller svaghet, men ett rörande deltagande i den ömhet som hans vänneryttrade. Hans sista dagar voro äfven så lugna som hans lefnad. Dess slut liknade aftonen af en vacker dag.

Frid vare hans aska! Vare hans minne vännen heligt, af medborgaren högt skattadt, och i vetenskapens tideböcker förevigadt!

*Förteckning på de Arbeten och Skrifter som
Professoren D:r P. J. BERGIUS
tid efter annan utgifvit.*

1. *Semina Muscorum detecta.* Disp. publ. Præsides C. LINNEO. Upsaliæ 1750, 4:o.
2. *Dissertatio Medica, pro Gradu Doctoris de Variolis curandis.* Præsides N. ROSÉN. Ups. 1754, 4:o.
3. Försök till de i Sverige gångbara sjukdomars utrönande, för år 1754, till det allmännas tjenst på K. Collegii Medici anmodan uppsatt. Stockh. 1755, 8:o.
4. Tankar, angående orsaken till *Frossor*, och den gemenskap som är dem emellan och *Flussfebrar*; i K. S. Vet. Acad. Handl. för 1755, p. 277 f.
5. Rön om en Koppo-smitta, som liknar ympning, jemte skäl till koppympningens antagande här i riket; i K. V. Acad. Handl. 1756, p. 40 f.
6. Rön om *Frossors* och *Åltans* upphäfvande genom koppor, i K. V. A. Handl. 1756, p. 131 f.
7. Försök till de uti Sverige gångbara sjukdomars utrönande för år 1755 efter de till K. Coll. Med. af Provincial-Medici insände berättelser och egna i Stockholms stad gjorda rön och anmärkningar; till det allmännas tjenst, uppsatt. Stockh. 1756, 8:o.
8. Rön om Spannmålsbristens ersättande meddelst quickrot, framgifvit till allmän nytta. Stockh. 1757, 4:o.
9. Rön, gjorda med örten *Geum rivale* i K. Vetensk. Acad. Handl. år 1757, p. 118 f.
10. Försök till de uti Sverige gångbara sjukdomars utrönande för år 1756, efter de till K. Coll. Medicum af Prov. Med. insände berättelser och egne rön och anmärkningar, till det allmännas tjenst uppsatt. Stockh. 1758, 8:o.
11. Inträdes-Tal, om Stockholm för 200 år sedan, och Stockholm nu för tiden, i anseende till handel och vetenskaper, särdeles den medicinska: hållet för K. V. Acad. den 20 Aug. 1758 och efteråt med anmärkningar tillökt. Stockh. 1758, 8:o.
12. *Prof* anställde på åtskillige vatten i Stockholm; i K. V. A. Handl. för år 1759, p. 106 f.
13. Rön och försök med det jernhaltiga vatnet från *Rio Tinto* i Spanien i K. V. A. Handl. år 1761, p. 117 f.

14. *Svar* på den uppgifne frågan om *Gikt*; hvilket vunnit det utsatte præmium i K. V. A. Handl. år 1762, p. 1; såsom ock *Tvenne svar* på Frågan om orsakerne, hvarföre *Gikt* har i sednare åren blifvit en mera allmän sjukdom här i landet, än tillföre? samt hvilka äro de bästa förvarings- och botemedel emot samma sjukdom? hvilken Fråga år 1761 blef af K. V. Acad. uppgifven. Stockh. 1762, 8:o.
15. *Beskrifning* på en häftig nysning, botad med Kinabarken, i K. V. A. H. år 1762, p. 296 f.
16. *Tal* om kalla Bad i gemen, och Loka Badningar i synnerhet; hållit för K. V. Academien vid præsidii nedläggande d. 2 Nov. 1763. Stockh. 1764, 8:o.
17. *Örten Aristolochia trilobata*, såsom nyttig i medicinen, i K. V. A. Handl. 1764, p. 239, f.
18. *Soja-bönan*, beskrifven i K. V. A. Handl. år 1764, p. 271 f.
19. *Tropæolum quinque-lobum*, en främmande växt, i K. V. A. Handl. för år 1765, p. 32 f.
20. *Scleria*, ett nytt örte-genus ifrån America, framlagt och beskrifvit i K. V. A. H. s. å. p. 142 f.
21. *Beskrifning* på M. GRUBBS uppgifne sällsamma Sjökräk, som är ett slags *Teredo*, jemte närmare utstakning af *Teredinis* genus, i K. V. A. H. s. å. p. 225 f.
22. *Rön* och anmärkningar om en midt uti en koppympling inkommen Mässlings-smitta, förra stycket; i K. V. A. H. för år 1766, p. 68 f.
23. *Dito*, sednare stycket i samma års Handl. p. 199 f.
24. *Försök* till fullständigare uppställning af *Leucodendri* genus i ört-riket i s. års Handl. p. 316 f.
25. *Grubbia* ett nyt och obekant ört-genus; i K. V. A. H. för år 1767, p. 34 f.
26. *Descriptions plantarum ex Capite bonæ spei, cum differentiis specificis, nominibus trivialibus & synonymis auctorum justis, secundum systema sexuale & autopsia concinnatæ & sollicite digestæ. c. tab. æn.* Stockh. 1767, 8 Maj.
27. *Kort anteckning* om den maligne feber med fläckar som förleden vinter gick uti Stockholm, i K. V. A. Handl. för år 1767, p. 326 f.
28. *Bidens Acnelloides*, beskrifven i K. V. A. H. 1768, p. 245 f.
29. *Littorella juncea*, en svensk växt, beskrifven i K. V. A. Handl. s. å. p. 337 f.

30. *Pterocarpus Ecastaphyllum*, en amerikansk växt, beskrifven i K. V. A. H. 1769, p. 116 f.
31. *Croton spicatum*, nova plantæ species ex America, descriptione & icone illustrata; in philosoph. Transact. för 1768. Vol. 58. p. 132, f.
32. Tillägning till Herr SANDIFORTS Rön af några betänkligheter vid boskapssjukans ympande; i K. V. A. H. 1769, p. 339 f., samt i en särskild piece, under titel: Om den i Holland gångbara boskapssjukan, med de deremot försökte botemedel, genom utdrag af K. V. A. H. 4:de stycket 1769. Stockholm 1770, 8 m.
33. Anvisning på örten *Rumex patientia*, såsom nyttig till matredning; uti Inrikes-Tidningen för år 1768 N:o 31.
34. Sätt att bota *Hydrophobia*, i Inrikes-Tidningen 1770, N:o 31.
35. *Methodus Cremorem Tartari solubilem reddendi*. In nov. Actis Acad. Cæs. Nat. Curios. F. IV, p. 95.
36. *Spermacoce capitata* (S. verticillata L.) descripta & delineata, ibid. p. 146.
37. Tillägning till Doct. N. DALBERGS rön om verkan af *Ipecacuanha*, gifven i ganska liten dos; i K. V. A. H. 1770 p. 320 f.
38. Anmärkningar om den Österländska och Svenska Salep, i K. V. A. H. 1771, p. 319 f.
39. Rön och försök med Qvinnomjolk, i K. V. A. H. 1772, p. 43 f.
40. Beskrifning och ritning på en rar Amerikansk växt, *Perdicium lævigatum*; i K. V. A. H. s. å. p. 236 f.
41. *Ternio graminum* ex America novorum descripta & Iconibus illustrata. In. Act. Helveticis. Vol. VII p. 127 f.
42. *Piper aggregatum* (*Lacistema myricoides* SWARTZ) descriptum cum Icone. Ibid. p. 131 f.
43. *Nyctanthes elongata*, nova planta indica, descriptione & icone illustrata; in philosoph. Transactions. 1771, V. LXI p. 289 f.
44. Anmärkningar om Brödbakning, jemte undersökning, huruvida säden i dyr tid gäneligast af de fattiga dertill nyttjas; i K. V. A. H. 1773 p. 27 f.
45. A description of a rare American Plant of the *Brownæ* kind, with some remarks of this genus, in Philos. Transact. 1773. V. LXIII. part. 1, p. 173 f.
46. De remediis galactophoris observationes; in nov. actis R. soc. scient. Upsal. V. 1 p. 104 s.

47. *Anmärkning* om *Libidibi*-bönan från America, i K. V. A. H. 1774, p. 57 f.
48. *Echites semidigyna*, nova plantæ species ex America cum descriptione & Icone; in Verhandelingen door het Zeeuwsch Genootschap der Wetensch. te *Vlietsingen*. Vol. III, p. 583 s.
49. *Verhandeling* over de *Triplaris Americana*, beschreeven en afgebeeld; in Verhandelingen door de Hollandsche Maatschappie de Wetenschappen te Haarlem. XVI deels 2 Stuck. p. 109 s.
50. *Svenska brännvins-ännen*, utom spannmål; i K. V. A. H. 1776, p. 257 f.
51. *Materia Medica*, e regno vegetabili, sistens simplicia officinalia pariter atque culinaria, secundum systema sexuale, ex autopsyia & experientia fideliter digesta. Tom. II. Stockholm 1778, 8 Maj.
52. *Anmärkning* om Blåsestenen i K. V. A. H. 1777, p. 304 f.
53. *Beskrifning* på *Hudsonia Ericoides*, en växt från Norra America; i K. V. A. H. 1778, p. 19 f.
54. *Tal* om *Frukt-Trädgårdar* och deras främjande i vårt rike, hållit för K. V. A. vid præsidiij nedläggande d. 9 Febr. 1780. Stockh. 1780, 8 Maj.
55. *Jasione Capensis* (*Astrantia ciliaris* L.) descripta & Icone illustrata; in N. A. S. S. Ups. Vol. III, p. 187 s.
56. *Rön* om nyttan af *Mjölonris* eller *Uva ursi* uti rentio Urinæ. I K. Götheborgska Vetenskaps- o. Vitterh. Samhällets Handl. 2:dra stycket p. 42 f.
57. *Underrättelse* huru man, vid infallande brist på vanligt foder, kan medelst tillhjelp af andra födande ännen, öfver vintren framföda sin boskap. På Kongl. Maj:ts nådigste befallning uppgifven af dess Vetenskaps-Academie genom Prof. Dr P. J. BERGIUS. Stockh. 1781, 4:o.
58. *Händelse* af ett dödsfall utaf Hydrophobie; i Dagligt Allahanda 1781, N:o 287. Sedermera omtryckt i Veckoskr. för Läkare o. Naturforskare. 7.
59. *Händelse* om en sten i venstra njuren och Urethren, som förorsakat döden; i Veckoskrift för Läkare och Naturforskare 3:dje Bandet p. 298 f.
60. *Ledum Buxifolium*, nova ex America septentrionali allata plantæ species, descriptione atque icone

- illustrata. In. N. Act. Acad. sc Imper. Petropolit. p. a. 1777, P. 1 p. 213 s.
61. *Anmärkingar* öfver Fähus-curen för lungsiktige; i K. V. A. H. 1782, p. 307 f.
62. *Cænopteris*, novum e filicibus genus c. icone. In. N. Act. Acad. sc. Imper. Petropol. p. a. 1782. P. 1, p. 248.
63. *Berättelse* om luftsyra, indragen i lungorne af en lungsiktig; i Veckoskr. för Läkare och Naturforskare B. IV p. 16 f.
64. *Bref* om Stockholmska Rhabarber-plantagen ibid. p. 63.
65. *Practisk observation* om Senna ibid. p. 382.
66. *Anmärkingar* i anledning af sista koppe-Epidemien år 1783; i K. V. A. H. 1784, p. 134 f.
67. *Dephlogisticerad* lufts verkan i sjukdomar, i Veckoskr. för Läkare o. Naturforsk. B. VII p. 287 f.
68. *Anmärkingar* öfver Herbarier och deras skadande af Insecter; i K. V. A. H. år 1786, p. 302 f.
-

www.books2ebooks.eu